

СТРУКТУРА БАЗОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДАНІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Початок XXI ст. відзначився посиленою увагою до формування єдиного світового освітнього простору. Оскільки українська освіта знаходиться на шляху входження у європейський освітній простір, існує необхідність істотних змін та суттєвого оновлення всієї системи освіти в країні. Значну роль у цьому процесі відводиться вчителям, оскільки саме вони вважаються носіями духовних та інтелектуальних цінностей розвинутого суспільства, заснованого на знаннях і без їх активної участі прогресивні зміни неможливі.

У сучасних умовах розвитку вітчизняної освіти важливо зрозуміти, як саме повинна змінитись професійна педагогічна підготовка вчителя для того, щоб відповідати високим світовим стандартам.

Важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку педагогічної освіти в Україні є аналіз світового досвіду підготовки вчителів, дослідження закономірностей та тенденцій розвитку цієї важливої складової частини освітньої сфери в різних соціокультурних частинах планети і, зокрема в Данії, яка накопичила позитивний досвід у реформуванні всіх важливих ланок освіти, формуванні педагогічної, або освітянської еліти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Аналіз наукових джерел дозволив констатувати, що загальні аспекти функціонування системи освіти Данії висвітлені в працях українських та російських дослідників: О.Леонтьєвої, Е.Н.Сугробої, Б.Йордана, М.Т.Громкової, В.О.Ісаєва, Л.М.Лесохіної, Л.Шкоркиної. Тему відбору до педагогічної професії у Данії піднімали дослідники: Вільгелм Ніелсен та Бріта Лонструп. Характеристиці системи безперервної педагогічної освіти Данії присвятили свої роботи: Л.Р.Скоу, Т.Пломп, Б. Елле та ін. У міжнародних документах ЮНЕСКО, Ради Європи, Організації Міжнародного Співробітництва і Розвитку, Міжнародної Організації Праці висвітлюються загальні особливості освіти в Данії. Проте, структурному аналізу базової освіти вчителів Данії на сучасному етапі не приділялося належної уваги.

Формулювання цілей статті... Це зумовило вибір теми наукової статті, мета якої – проаналізувати структуру данської базової педагогічної освіти. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: визначити організаційну структуру; виявити особливості всіх складових базової педагогічної освіти Данії; з'ясувати зовнішні та внутрішні відмінності між середньостроковими та довгостроковими програмами підготовки вчителів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Багато західних вчених вважають, що педагогічна освіта розвиненої Європейської країни повинна функціонувати як відкрита динамічна система, яка дає змогу кожному вчителю регулярно оновлювати свої знання протягом всього періоду професійної діяльності [4; 6; 7].

Сьогодні концепції ЮНЕСКО про неперервну освіту педагога, яка повинна проходити через все професійне життя вчителя набувають пріоритетного значення. В законодавчих документах Данії неперервна педагогічна освіта визначається як процес розвитку освітнього (загального та професійного) потенціалу особистості вчителя упродовж усього життя, організаційно забезпечений системою державних і суспільних інститутів і відповідний до потреб особистості педагога та суспільства [2].

Сучасна система неперервної освіти вчителя в Данії має чотири головні структурні компоненти, які включають: 1) відбір до педагогічної професії; 2) базову педагогічну освіту; 3) вступ до педагогічної діяльності; 4) підвищення професійної кваліфікації.

В національній доповіді «Залучення, розвиток та збереження ефективних вчителів», підготовленій Центром Вищої Освіти Данії «Грейте Копенгаген» у травні 2003 р., підкреслюється, що базова освіта вчителя є фундаментом сучасної системи безперервної педагогічної освіти. А, отже, щоб підвищити ефективність всієї педагогічної освіти, потрібно перш за все створити ідеальну структуру базової освіти вчителя, оскільки досконала структура приводить до вдосконалення організації, методів та змісту навчання на всіх рівнях освітньої системи країни [6].

Для того, щоб одержати базову педагогічну освіту в Данії сьогодні використовуються наступні вищі навчальні заклади:

- 1) педагогічні коледжі;
- 2) "центри вищої освіти" (Centres for Videregende Uddannelser, CVUs) або університетські коледжі;
- 3) університети.

Середньострокову професійну освіту данських вчителів забезпечують 18 коледжів, які підпорядковані Міністерству Освіти Данії [3, с.12]. Сучасні педагогічні коледжі можна розділити на два основних типи: коледжі освіти (Colleges of Education), які готують вчителів для народних шкіл (Folkeskole) та коледжі для підготовки соціальних педагогів та педагогів дошкільних навчальних закладів (Educator Training Colleges).

Коледжі освіти готують вчителів-предметників, які будуть викладати чотири основних предмета учням з першого по десятий класи середньої школи. За даними соціологічних досліджень, бажаючих вступити до данських педагогічних коледжів зазвичай набагато більше ніж вільних навчальних місць, тому існує досить серйозний відбір абітурієнтів. Як правило, до коледжів освіти приймається обмежена кількість студентів, які:

- мають найвищі бали на випускних екзаменах шкіл з вищим рівнем середньої освіти (Studentereksamen);

- здали вищі підготовчі экзамени (HF-eksamen);
- навчались у школі з вищою ланкою середньої освіти (гімназії, граматичній чи вільній приватній школі);
- набули практичний досвід роботи з дітьми (працювали в молодіжних центрах, скаутських організаціях, тощо)

[5].

Програма навчання в коледжах освіти розрахована на чотири роки. Особливістю данських педагогічних коледжів є те, що вони не діляться на факультети, оскільки майбутнього вчителя не готують до викладання лише одного предмета. Теоретично, після завершення всіх етапів середньострокової програми педагогічної підготовки, вчитель може викладати всі предмети в середній школі. Однак на практиці, студент спеціалізується на чотирьох основних предметах, які він вивчає в якості профілюючих. Як зазначено у Європейських документах, рівень підготовки студентів в коледжах освіти Данії повністю відповідає програмам підготовки бакалаврів в університетах Великої Британії та США [8].

Всі педагогічні коледжі мають центральні органи управління – консисторії (Boards), до складу яких можуть входити від 5 до 15 членів, представників муніципалітету, профспілок вчителів, професійних педагогів місцевих середніх шкіл та гімназій. Такі Ради “представляють інтереси коледжів, як закладів освіти та здійснюють нагляд за їх розвитком і зовнішньою діяльністю” [1]. Ректори коледжів відповідають за внутрішню діяльність закладів, організацію навчального процесу, екзаменів та використання коштів. Значна кількість данських педагогічних коледжів мають студентські академічні Ради та Спілки викладачів, представники яких фактично можуть входити до консисторії, а отже захищати інтереси студентів та викладачів, висувати свої вимоги, щодо змісту та якості освіти, іншими словами приймати активну участь у визначенні зовнішньої та внутрішньої політики професійних закладів освіти.

Педагогічні коледжі мають право самостійно та незалежно вирішувати проблеми внутрішнього управління. Однак, така автономія підлягає постійному контролю з боку центральних органів управління. Міністерство освіти та муніципальні відділи наглядають як за системою фінансування коледжів, так і за тематикою досліджень, що проводяться студентами та провідними викладачами. Створення нових програм, введення нових форм проведення практичних занять чи екзаменів можуть відбуватись лише після розгляду та схвалення цих питань Міністерством освіти.

Отже, можна зробити висновок, що у системі вищої професійної педагогічної освіти в Данії процеси централізації та децентралізації співіснують дуже ефективно. Централізація проявляється у державному управлінні педагогічними закладами, а децентралізація – у наданні широких повноважень педагогічним асоціаціям, спілкам, радам у прийнятті рішень стосовно фінансування, змісту навчання, вибору форм та методів підготовки спеціалістів [7]. Ці факти демонструють, що данська система педагогічної освіти має здатність до швидкого реагування на підвищення попиту на професію вчителя в суспільстві.

З 2006 року до програм підготовки вчителів в Данії приєдналися так звані Центри вищої освіти, або університетські коледжі (CVUs). Всі Центри - це незалежні вищі навчальні заклади, які фінансуються державою та підпорядковуються Міністерству освіти.

Більшість із них утворилось на початку XXI століття, шляхом злиття невеликих коледжів місцевого значення. Центри вищої освіти називаються університетськими коледжами, тому що вони тісно співпрацюють з університетами стосовно координації навчальних програм, науково-дослідної та інноваційної діяльності. Ті студенти, які отримали ступінь бакалавра у педагогічному центрі і мають бажання продовжити своє навчання, можуть автоматично перейти до університету, за яким закріплений Центр.

Після закінчення середньострокової програми в педагогічному коледжі чи Центрі, Професійна асоціація педагогів реєструє випускника і надає йому право на практику. Це дуже важлива деталь данської системи базової освіти вчителя, оскільки без офіційної реєстрації майбутній вчитель не має права працювати. З другого боку – наявність документа про реєстрацію дає можливість спеціалісту влаштуватись на роботу в будь-якій країні Європи. Диплом вищої педагогічної освіти середнього циклу вважається професійним та незалежним.

Педагогічну освіту середнього та продовженого циклів можна отримати також і в університетах, які мають відділення для підготовки педагогічних кадрів. Повний цикл університетського навчання, прийнятий по американо-англійському стандарту, дає можливість майбутньому вчителю пройти всі ступені педагогічної освіти. Середній цикл навчання в університеті продовжується 3 роки і закінчується присудженням ступені Бакалавра Освіти [3].

Якщо студент обирає програму педагогічної освіти продовженого циклу, то його навчання збільшується ще на 2 роки: перший рік присвячується вивченню додаткових теоретичних дисциплін, а другий – написанню дисертації на ступінь Кандидата наук (Candidatus). На Європейському рівні ступінь Кандидата в данському університеті відповідає ступеню Магістра.

Наукову ступінь Доктора філософії (PhD, що відповідає ступені кандидата наук в Україні) можна отримати після додаткових трьох років спеціалізованого навчання та захисту докторської дисертації.

Потрібно відмітити, що університет – це багатоцільова педагогічна система, а отже підготовка вчителів проводиться в умовах подвійної (наукової та педагогічної), а на деяких факультетах і потрійної (наукової, виробничої та педагогічної) орієнтації. В проведених дослідженнях данських вчених Бірґіт Елль, Йенса Йакобсена,

Йоргана Торслунда [4,6] відмічаються основні специфічні риси університетської педагогічної освіти: "фундаментальність та системність змісту спеціалізованої професійної освіти, яка спрямована на розвиток у майбутнього спеціаліста дослідницьких вмінь та навичок і на формування загальнонаукової та загальнокультурної ерудиції; в основі викладання, педагогічної діяльності в університеті лежить наукове знання" [2, с.53]. Саме в такій педагогічній системі як університет створюється можливість формування вчителя-творця, вчителя-вченого, педагога-науковця [2, с.55]. Ось чому вчителі з університетськими дипломами мають досить високий попит на ринку праці і працюють в школах, де є третя (вища) ланка навчання, а саме в гімназіях, граматичних школах, вільних приватних школах.

В системі підготовки вчителів в університетах Данії, окреме місце належить Данському педагогічному університету (Danmarks Paedagogiske Universitet), який був створений 1 липня 2000 року, як самостійний вищий навчальний заклад, що підпорядкований як Міністерству наук, технологій та розвитку, так і Міністерству Освіти. Згідно з Статутом головними завданнями університету є розвиток педагогічних досліджень та підвищення якості вищої освіти вчителів [5]. Отже по своїй суті Данський педагогічний університет є і освітньою, і науково дослідною організацією.

Сучасний Данський педагогічний університет складається з шести підрозділів: 1) інституту педагогічної психології; 2) інституту педагогічної соціології; 3) інституту педагогічної антропології; 4) інституту педагогічної філософії; 5) інституту дослідження курикулума; 6) лабораторії освіти Данії. Зазначимо, що університет не готує вчителів-предметників. Навчання в цьому закладі розраховано на студентів, які мають ступінь бакалавра та досвід роботи у школі не менше ніж 2 роки. Відповідно до профілю інституту студент може пройти середньострокову програму університетського рівня магістра за спеціальностями: професійний розвиток вчителя, спеціальна педагогіка, освіта дорослих, міжнародна педагогіка, керівник навчальних закладів і т.д. Студенти, які отримали ступінь магістра в Данському педагогічному університеті можуть:

- продовжити навчання до отримання ступені кандидата педагогічних наук;
- працювати вчителями в школах з вищим рівнем середньої освіти;
- викладати в педагогічних коледжах;
- працювати педагогічними консультантами в різних закладах;
- займати посади керівників різних типів освітніх закладів, тощо.

Потрібно відмітити, що в освітньому просторі Данії існує відчутна різниця між вчителями, які мають університетський ступінь та тими вчителями, які закінчили свою освіту без ступеня. Як ми вже зазначили, більшість вчителів з університетськими дипломами працюють в школах з високим рівнем викладання, а саме в гімназіях, граматичних та вільних приватних школах. Оскільки студентів в університетах навчають не лише професії, а готують бути науковцями, спеціалістами широкого профілю, високоосвіченими людьми, вони мають досить широкий вибір сфер професійної зайнятості – це і школи, і коледжі, і педагогічні центри, ради та асоціації.

Студентів педагогічних коледжів з самого початку готують до роботи в середніх школах, тобто зосереджують увагу на професійній освіті вчителя, не ігноруючи при цьому і науково-дослідної діяльності.

Отже, в системі програм підготовки вчителів Данії і університети, і коледжі є вищими навчальними закладами, що забезпечують базову педагогічну освіту. Різниця полягає лише в тому, що в університеті головним є формування вчителя-вченого або дослідника, а в коледжі – вчителя-практика або професіонала.

Висновки... Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

- базова освіта вчителя у вищих навчальних закладах є невід'ємним компонентом безперервної професійної підготовки сучасного педагога;
- базова педагогічна освіта в Данії забезпечується наступними вищими навчальними закладами: коледжами освіти та центрами вищої освіти, що пропонують середньострокові програми підготовки вчителів: університетами, що пропонують довгострокові програми;
- характерною особливістю, яка відрізняє систему педагогічної освіти Данії від освіти будь-якої іншої країни, є те, що процеси централізації та децентралізації співіснують дуже ефективно;
- данська система педагогічної освіти має здатність до швидкого реагування на підвищення попиту на професію вчителя в суспільстві.
- порівняльний аналіз данського та вітчизняного досвіду, виявлення в ньому спільних і особливих або національних рис, може бути використаний у реформуванні та вдосконаленні моделі підготовки педагогічних працівників в Україні.

Проведене дослідження не вичерпує зазначену проблему. Особливо перспективним може бути подальше вивчення та системний аналіз змісту, підходів і методів професійної підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Данії.

Література

1. Consolidating Act 608, 1997. – Copenhagen: Ministry of Education, 1997.

2. Danish Ministry of Education. Better education. Action Plan. 1st edition. – September 2002. – URL.: pub.uvn.dk/2002/better1.
3. Education for All. Danish National Plan. – Denmark: Ministry of Education, 2003. – 39 p.
4. Elle B. Teacher education in Denmark//Sander Th.. Teacher Education in Europe. Evaluation and Perspectives. – Osnabruk, 1996. – 69-99pp.
5. EURYDICE. The Information Database in Education Systems in Europe: the Education System in Denmark. – Brussels-Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006. – 169p.
6. Jens Christian Jacobsen, Jorgan Thorslund. Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers / OECD Activity, Country Background Report, Denmark. – Greater Copenhagen: Centre for Higher Education, CVU Storkøbenhavn, 2003. – 88 p.
7. Plomp Tj. Cross-national Information and Communication Technology Policy and Practices in Education. – Greenwich, Conn.: Information Age Pub., 2003. – 596 pp.
8. Uni-C Statistic & Analysis. Facts and Figures 2005. Education Indicators Denmark 2005. – Denmark: Ministry of Education, 2005. – 100p.

Анотація

У статті досліджується структура базової підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Данії. Проводиться аналіз типів, секторів, програм та циклів професійної педагогічної освіти Данії з точки зору сучасного соціально-культурного розвитку цієї країни.

Аннотация

В статье исследуется система базового образования учителей в высших учебных заведениях Дании. Автор проводит анализ типов, секторов, программ и циклов профессионального педагогического образования в Дании с точки зрения современного социально-культурного развития страны

Подано до редакції 16.10.2008 р.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук Огієнко О.І.

□ 2008

Скоробогатова М.Р.

НОВАТОРСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОРІЧЧЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У Радянському Союзі Міністерство освіти було створено лише на початку 60-х років. У той час успіхи школи сумнівів не викликали. І тоді, в 1966 році в Міністерстві остаточно перемогла точка зору: нічого в системі народної освіти міняти не потрібно. Завдання Міністерства полягала лише в тому, щоб підтримувати її в порядку. Але потреба в кардинальному оновленні змісту і методів навчання, в заходах по залученню в ряди учительства талановитих людей все гостріше відчувалася з кожним роком. Але будь-який істинно новаторський пошук розглядався як щось крамольне.

Так досвід багатьох педагогів, що намагалися внести будь яку новацію глушився поголовним адміністративним насадженням учбових комбінатів. Працювати в школі можна було лише так, як вважала потрібною група московських службовців Мінпросвіти. Але в умовах оновлення педагогічної парадигми, збагачення особистісних аспектів підготовки сучасного вчителя дуже важливо, аби досвід вчителів-новаторів отримували втілення в конкретних прийомах, способах, методах, які опановують майбутні вчителі початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Інноваційні процеси в освіті стали об'єктом дослідження багатьох сучасних учених. Були досліджені суть інноваційної педагогічної діяльності, її структура і класифікація (К.Ангеловські, В.Загвязінський, М.Кларін, Н.Найн, А.Пригожин, Л.Подимова, С.Поляков, М.Поташник, В.Сластьонін, О.Хомерики); механізми вживання і впровадження педагогічних новин (С.Безгородько, І.Ісасв, О.Кругліков, О.Орлов, С.Поляков, А.Пригожин, З.Рябкина, В.Сластьонін); загальні і специфічні особливості інноваційної педагогічної діяльності (К.Абульхонова-Славська, Ф.Гоноболін, В.Загвязінський, В.Кан-Калік, А.Кондратенкова, І.Котова, Н.Кузьміна, Ю.Кулюткін, Я.Пономарьов, Г.Суخابська, А.Щербаків); організація і управління інноваційними процесами (В.Бут, В.Кваша, Н.Конопліна, Т.Кульпіна, Т.Оганесова, С.Поляков, Н.Юсуфбекова); формування готовності вчителя до інноваційної діяльності (К.Алібаєв, А.Балакирьєв, В.Кан-Калік, В.Кваша, В.Ларіна, А.Лоренсов, О.Попов, М.Поташник, В.Сластьонін, О.Хараман, О.Хомерики); прогнозування, діагностика, узагальнення передового педагогічного досвіду і інноваційних процесів (В.Белоус, Э.Малиночка, С.Недбаєва, В.Пегов, Л.Подимова, В.Сластьонін, Ф.Терегулов, Я.Турбовської, Л.Фрідман, В.Шаповалов).

Не дивлячись на широкий спектр проведених досліджень, до теперішнього часу залишається недостатньо розкритим питання аналізу і узагальнення новаторського педагогічного досвіду вчителів початкових класів, необхідних для підготовки студентів до інноваційної діяльності в умовах сучасної системи підготовки вчителів початкових класів. Цілісне осмислення інноваційної діяльності в педагогічній освіті вимагає розкриття провідних